ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

Bel sohasidagi kasalliklarni davolashda bel karsetlarining (lumbar belt) ta’siri haqida ilmiy tahliliy tadqiqot

Yaxyojonova Mohidil Husan qizi
Farg‘ona davlat texnika univeristeti
Yengil sanoat muhandisligi kafedrasi assistenti
mohidil.yaxyojonova@fstu.uz

Anotatsiya:Ushbu ilmiy ishda bel karsetlarining (lumbar belt) pastki bel og‘rig‘ini davolashdagi ta’siri tahlil qilindi. Turli tana morfologiyasiga ega bemorlarda sakkiz xil bel karsetining mexanik va terapevtik samaradorligi o‘rganildi. 3D Finite Element (FE) modellashtirish, Laplace qonuni va CAD yordamida karsetlarning bosim taqsimoti, lordoz burchagi o‘zgarishi va dizayn xususiyatlari baholandi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, oriq bemorlarda bel karseti samaraliroq bo‘lib, diskdagi bosim kamayishi lordoz burchagi o‘zgarishi bilan kuchli bog‘liq. Optimal dizayn bemor uchun qulaylik va terapevtik ta’sirni uyg‘unlashtirgan “E” modeli bo‘ldi. Bel karsetlari faqat mashqlar bilan birga qo‘llanganda samarali bo‘lib, individual yondashuv muhim ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar:Bel karseti, pastki bel og‘rig‘i, lordoz, 3D modellashtirish, morfologiya, biomekanika, CAD, FFF texnologiyasi, terapevtik samaradorlik

Аннотация:В данном исследовании проанализировано влияние поясничных корсетов на лечение боли в нижней части спины. Были изучены механическая и терапевтическая эффективность восьми типов корсетов у пациентов с различной морфологией тела. С помощью 3D моделирования методом конечных элементов, закона Лапласа и CAD оценивалось распределение давления, изменение угла лордоза и особенности конструкции корсетов. Результаты показали, что корсет эффективнее у худых пациентов, а снижение давления на диски сильно коррелирует с изменением угла лордоза. Оптимальная конструкция — модель «E», сочетающая комфорт и терапевтический эффект. Корсеты эффективны только при сочетании с упражнениями и требуют индивидуального подхода.

Ключевые слова:Поясничный корсет, боль в пояснице, лордоз, 3D моделирование, морфология, биомеханика, CAD, FFF технология, терапевтическая эффективность

Abstract: This study analyzed the effect of lumbar belts on the treatment of low back pain (LBP). The mechanical and therapeutic effectiveness of eight types of lumbar belts was evaluated in patients with different body morphologies. Using 3D Finite Element modeling, Laplace law, and CAD, the pressure distribution, lordosis angle changes, and design features of the belts were assessed. Results indicated that lumbar belts are more effective in thin patients, with disc pressure reduction strongly correlated with changes in lordosis angle. The optimal design was the “E” model, balancing comfort and therapeutic effect. Lumbar belts are effective only when combined with exercises and require an individualized approach.

Keywords: Lumbar belt, low back pain, lordosis, 3D modeling, morphology, biomechanics, CAD, FFF technology, therapeutic effectiveness

Pastki bel og‘rigi (LBP) butun dunyoda sog‘liq uchun jiddiy muammo bo‘lib, millionlab odamlarni qamrab oladi va nogironlik hamda iqtisodiy yukning katta qismini tashkil etadi. Bu

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

holatni davolashda turli dori vositalarisiz usullar, jumladan bel sohasiga mo‘ljallangan ortopedik tayanchlar (lumbar support) o‘rganilgan. Biroq bu usulning samaradorligi borasida natijalar bir xil emasligi sababli, uning haqiqiy foydasi bo‘yicha bahslar davom etmoqda.

Dunyoda har yili juda ko‘p odamlar bel og‘rig‘idan (Low Back Pain – LBP) aziyat chekishadi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma’lumotlariga ko‘ra, rivojlangan mamlakatlarda umrbod bel og‘rishining tarqalish darajasi 60–70% ni tashkil etadi. Shunga qaramay, bel karsetlarining mexanik ta’siri hali ham to‘liq o‘rganilmagan, shuning uchun ularni optimallashtirilgan shaklda loyihalash qiyin.

Ko‘plab klinik tadqiqotlar bel karsetlarining og‘riqni kamaytirish, dori iste’molini qisqartirish va funksional faoliyatni yaxshilashda samaradorligini ko‘rsatgan. Biroq, karset tanaga qanday mexanik ta’sir o‘tkazishini aniqlash maqsadida qo‘shimcha tadqiqotlar olib borilgan.Ushbu ilmiy ishning maqsadi — turli morfologiyaga (tana tuzilishiga) ega bemorlarda sakkiz xil bel karsetining mexanik va terapevtik ta’sirini taqqoslash, hamda karset dizayni, materiali va tananing shakli o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlashdan iborat.

15 bemor orasidan 4 tipik morfologiya tanlandi:

Baland va semiz (tall-large),

Past bo‘yli-semiz (small-large),

Baland va oriq (tall-thin),

Past bo‘yli-oriq (small-thin).

Har bir bemor uchun Abaqus SimuliaTM dasturida 3D Finite Element (FE) modeli yaratildi.Har bir karsetning mexanik xususiyatlari laboratoriyada sinovdan o‘tkazildi.Laplace qonuni asosida karsetning tanaga bosimi modellashtirildi.

1. Bosim taqsimoti

Bosim karsetning turi va bemorning tana shakliga bog‘liq.

O‘rta bosim (mean pressure) karsetning qattiqligiga (stiffness) bevosita proporsional.

Qattiqroq karsetlar ko‘proq bosim hosil qiladi.

Ortiqcha bosim esa ba’zi bemorlarda noqulaylik (issiqlik, qisilish) keltirib chiqarishi mumkin.

2. Belning egrilik burchagi (lordoz burchagi)

Bel karseti lordoz burchagini o‘zgartirib, orqa pog‘onasidagi yukni kamaytiradi.

Diskdagi bosim kamayishi (≈1%) og‘riqning pasayishiga olib keladi.

Eng katta ta’sir oriq bemorlarda kuzatilgan.

3. Karset dizayni

Bandli (lentalar asosidagi) karsetlar bosimni teng taqsimlaydi, ya’ni kiyishga qulay.

To‘liq matoli (fabric-based) karsetlar esa biroz ko‘proq bosim beradi, ammo postura tuzatish samarasi yuqoriroq bo‘lishi mumkin.

Optimal karset — “E” modeli, u samaradorlik va qulaylik orasida muvozanatni ta’minlagan.

Mexanik va terapevtik omillar o‘rtasidagi bog‘liqlik

Bel karseti ta’sirida lordoz burchagining o‘zgarishi — terapevtik ko‘rsatkich hisoblanadi.

Disklardagi bosim kamayishi bilan bu burchak o‘zgarishi o‘rtasida kuchli korrelyatsiya mavjud.

Morfologik farqlar

Kattaroq bemorlarda bosimning eng yuqori nuqtalari old (qorin) tomonda joylashgan bo‘lsa, oriq bemorlarda u orqa tomonlarda bo‘ladi.Demak, tana shakli karsetning ta’sirini belgilovchi

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

asosiy omil. 3D bosib chiqarish texnologiyasidan foydalanib, bemorga moslashtirilgan skolioz karsetlarini ishlab chiqarishning yangi jarayonini taqdim etadi. Skolioz — eng keng tarqalgan umurtqa kasalliklaridan biri bo‘lib, uning davosi jismoniy terapiya va orqa karsetlardan foydalanishdan iborat. Orqa karsetlar umurtqani qo‘llab-quvvatlash va qayta tekislashda yordam beradi.Hozirgi ishlab chiqarish jarayonlari plastmassa plastinkani termoformlashga asoslangan bo‘lib, bunda musbat qolip tayyorlanadi va keyin u chiqindiga tashlanadi. Bundan tashqari, ishlab chiqarish jarayoni texniklarning qo‘lda bajariladigan ishlari bilan bog‘liq bo‘lib, jarayonning takrorlanishini kamaytiradi.Karsetni ishlab chiqarishda 3D bosib chiqarishdan foydalanishni taklif qiladi, bu esa mahsulotning xususiyatlarini takrorlash imkoniyatini yaxshilashi mumkin. Ishlab chiqarish jarayoni, ayniqsa, CAD (kompyuter yordamida loyihalash) vositalari yordamida virtual muhitda bajariladigan haykallash bosqichi ham o‘zgartirilishi lozim.Jarayonni barqaror qilish uchun ish quyidagi bosqichlarga bo‘lingan: bemorning teri 3D modeli olinishi, karset va skelet modellarini yaratish, raqamli simulyatsiyalar, qo‘shma ishlab chiqarish texnologiyalari tahlili va materiallarni baholash.Avvalo, bemorning teri 3D modeli olish uchun turli 3D skanerlar sinovdan o‘tkazildi. Sinovlarda umumiy qo‘llaniladigan standart referens ob’ektlar (tekis sirt va sharlar) hamda ortopedik amaliyot uchun vakillik qiluvchi maniken qismlari ishlatildi. Shuningdek, qo‘l bilan ushlanadigan skanerlarni maniken ko‘kragi atrofida harakatlantirish usullari ham sinovdan o‘tkazildi.Umuman olganda, stoldagi doimiy skanerlar rekonstruksiya sifatida yaxshiroq natija berdi, ammo ularni ishlatish uzoq vaqt talab qiladi. Ortopedik amaliyotda esa taxminan 30 soniyalik tez skanerlash zarur bo‘lib, bu ularni amaliyotda qiyinlashtiradi. Qo‘l bilan ushlanadigan skanerlar esa bemor atrofida bir necha soniya ichida tezkor skanerlashni amalga oshiradi.Natijalar shuni ko‘rsatdiki, Artec Leo va Structure Sensor ortopedik markazlar uchun eng mos keladigan qurilmalardir. Artec Leo aniqroq (taxminan 0.2 mm), batafsil qismlar uchun kerak bo‘lishi mumkin, Structure Sensor esa taxminan 0.6 mm aniqlik bilan barqaror foydalanish uchunmos.Keyinchalik, CAD vositalarining tessellatsiyalangan modellarni haykallashdagi kamchiliklari tahlil qilindi va turli dasturiy ta’minot paketlarini integratsiya qilish zarurligi aniqlanib, eng katta muammo 3D skelet modelining yo‘qligi bo‘lib chiqdi. Hozirda texniklar karsetning bemor tanasiga qanday ta’sir qilishi haqida faqat ikki o‘lchovli rentgen tasvirlarga tayanadi.Shuning uchun, muallif ikki rentgen proeksiyasiga moslab, pseudo-parametrik skelet modelini ishlab chiqdi, bu model kam sonli poligonlardan iborat bo‘lib, karsetni haykallashda vizual ko‘rsatkich sifatida ishlatiladi. Bundan tashqari, NURBS sirt shaklida model simulyatsiya vositasiga kiritilib, karset bilan bemor tanasi o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir hisoblanishi uchun foydalanildi.Oddiylashtirilgan simulyatsiyalar yordamida ishlab chiqilgan modelning ishlashi va karsetni 3D bosib chiqarishdan oldin tekshirish imkoniyati tasdiqlandi. Simulyatsiyalar bir necha soat davom etdi, chunki kontakt muammosi no-liney bo‘lib, hisoblash qiyin.Qo‘shimcha simulyatsiyalar oddiyroq bo‘lgan bilak ortoziga nisbatan bajarildi. Bu ortoz cantilever (uzunligi bir uchidan mustahkamlangan) sifatida modellandi va qo‘l panjasiga kuch qo‘llanildi. Ushbu simulyatsiya yordamida Topologiya optimallashtirish vositasi bilan ortozning og‘irligi taxminan 25% ga kamaytirildi, bu esa oddiy statik strukturaviy simulyatsiyadan 10 barobar tezroq amalga oshdi.Ammo skolioz karsetida bunday optimallashtirish vaqt jihatidan ancha ko‘p talab qiladi.Qo‘shma ishlab chiqarishda esa FFF (Filament Fused Fabrication) texnologiyasi xarajat, tezlik va bosib chiqarish hajmi bo‘yicha eng yaxshi variant sifatida tanlandi. Dastlab bir necha materiallar ko‘rib chiqildi, ammo faqat PLA va PETG materiallari chuqur tahlil qilindi va termoformlash uchun ishlatiladigan PP bilan solishtirildi.PETG materiali mexanik xususiyatlari

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

va qatlamlar orasidagi yopishqoqligi bo‘yicha eng yaxshi natijani berdi, bu SEM (skan electron mikroskopi) tahlili bilan tasdiqlandi. Shu material yordamida to‘liq karset 3D bosib chiqarildi va volontyor bemorda muvaffaqiyatli sinovdan o‘tkazildi.Xulosa qilib bel karseti oriq bemorlarda kattaroq ta’sir ko‘rsatadi (mexanik jihatdan samaraliroq).Diskdagi bosim kamayishi lordoz burchagi o‘zgarishi bilan kuchli bog‘liq — bu esa og‘riq kamayishiga olib keladi.Karsetning qattiqligi tanaga beriladigan bosimni belgilovchi asosiy mexanik omil.Bandli (lentalar asosidagi) karsetlar bemor uchun qulayroq, chunki bosim teng taqsimlanadi.Yangi karsetlar dizaynida qulaylik va samaradorlikning muvozanati inobatga olinishi kerak. Belbog‘lar (korsetlar) — orqa bukrilik, bel og‘rig‘i, stabilizatsiya zarurati etc bo‘lgan hollarda muhim qo‘shimcha vosita bo‘lishi mumkin. Biroq ularni faqatgina korsetga tayanib, mashqlarsiz, harakatsiz qo‘llash tavsiya etilmaydi. Turini (yumshoq/yarim-qattiq/qattiq), bosimini, taqish davomiyligini, mushak va harakat tayyorgarligini hisobga olgan holda shifokor yoki fizioterapevt bilan birga belbog‘ qo‘llash eng to‘g‘ri yondashuvdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

[1]. Mamatqulova Saida Raxmatovna, & Yaxyojonova Mohidil Husan qizi. (2025). Ayollar ko‘ylagini o‘lchamga tayyorlash va qomatda kiyim nuqsonlarini aniqlab bartaraf etish. YANGI O‘ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, https://phoenixpublication.net/index.php/TTVAL/article/view/3916.

[2]. Yaxyojonova Mohidil Husan qizi (2025). O‘smir yoshdagi qizlar ust kiyimlarining tashqi ko‘rinishi badiiy hususiyatlari. Izlanuvchi ilmiy-metodik jurnali. https://phoenixpublication.net/index.php/Izlanuvchi/article/view/3922

[3].Yaxyojonova Mohidil Husan qizi. EXPLORING THE CHALLENGES OF EMBROIDERY PATTERNS IN PRODUCTION. NamDTURespublika ilmiy-amaliy anjuman to’plami., 2025 yil 3-4 oktyabr.

[4] Nozimjonovna, O. I. (2022). CONSTRUCTIVE ANALYSIS OF MODERN CIRCULAR NEEDLE KNITTING MACHINES. American Journal Of Applied Science And Technology, 2(06), 75-79.

[5] Mirboboeva G., Isroilova N., Rakhmonova M. A COMPARATIVE ANALYSIS OF FLAX FIBRE FOR INDUSTRIAL APPLICATIONS //Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods. – 2024. – Т. 2. – №. 10. – С. 11-16.

[6] Tursumatova S., Tursunov D., Isroilova N. Research on the Production of Special Clothing for Car Repair Workers, Taking into Account Human Ergonomic Characteristics //Eurasian Research Bulletin. – 2023. – Т. 17. – С. 204-209.

[7] Isroilova N. ANALYTICAL STUDY AND FORMATION OF THE ASSORTMENT OF WOMEN'S LIGHTWEIGHT CLOTHING //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2025. – Т. 3. – №. 6. – С. 445-451.

[8] Isroilova N. RESEARCH ON THE PRODUCTION OF MEDICAL SUITS BASED ON FLAX FIBER FABRICS //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2025. – Т. 3. – №. 6. – С. 405-409.

[9] Sh T. X., Nizamova B. B., Mamatqulova S. R. Analysis of the Range Of Modern Women's Coats //The American Journal of Engineering and Technology. – 2021. – Т. 3. – №. 09. – С. 18-23.

[10] Tursunova X. S., Rahmatovna M. S. Ayollar paltosi uchun gazlamalar taxlili //3 rd international congress of the human and social science researches (itobiad). – 2020.

[11] .Raxmatovna M. S. Analysis of women's clothes sewing-a study to develop a norm of time spent on the technological process of knitting production //International Journal of Advance Scientific Research. – 2022. – Т. 2. – №. 03. – С. 16-21